

Проф. др Жељко НИКАЧ,
Криминалистичко-полицијска академија, Београд

UDK-343(094.5)(497.11):351.741

Прегледни научни рад

Примљено: 25.1.2011.

Новеле у кривичноправној области од значаја за поступање припадника полиције

Апстракт: У реферату су анализирани новине у кривичноправној материји у Републици Србији од значаја за рад припадника полиције МУП РС, ефикасност кривичног поступка у целини и борбу против криминалитета.

У уводу су наведени проблеми и разлози који су руководили законодавца да се определи за новеле у области кривичног права у Републици. У првом делу наводе се измене и допуне (ЗИД) у области кривичног материјалног права са акцентом на КЗ РС (општи и посебни део). У другом делу следи кратак осврт на усвојени Закон о одговорности правних лица за кривична дела, док је у трећем делу дат осврт на такође нови Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

У завршном делу је указано на значај новела у функцији побољшања правне регулативе, јачања угледа државних органа и наше апликације за улазак у Унију.

Кључне речи: кривично право, новеле КЗ, полиција, Србија и ЕУ.

Уводне напомене

Као што је познато, у последњој деценији минулог века у Србији је започео процес демократских друштвених промена, транзиције у економији и реформе државних органа. У том контексту истакнути су ре-афирмација универзалних вредности и међународни стандарди, као што су: правни поредак, одговорност, транспарентност и други. Као један од врхунских циљева посебно је наведена кандидатура Србије за улазак у ЕУ у догледно време, па сходно томе и наше прихватање достигнућа развијеног света.

Борба против криминалитета је један од приоритетних задатака у оквиру започете реформе и апликације за чланство у ЕУ, а пре свега сузбијање организованог криминала, тероризма, корупције и других најте-

жих појавних облика криминалитета. После *Лисабонског споразума* и промена које се односе на III стуб ЕУ, који чине правосуђе и унутрашњи послови, указано је на потребу новела у области казног права код нас, и посебно у делу хармонизације норми са правом ЕУ. Постоје и други разлози спољнополитичког карактера а међу њима посебно наводимо бројне међународне конвенције према којима се Србија обавезала на усаглашавање унутрашњег поретка са нормама међународног права.

Поред међународних наводе се и унутрашњи правни разлози за новеле у овој материји, а пре свега чињеница да је у међувремену донет нови *Устав Републике Србије* (2006) и да бројни закони нису у сагласности са највишим правним актом земље. Неопходно је да се решења из КЗ, ЗКП и других закона усагласе са ратификованим међународним конвенцијама из области казног права и међусобно. Посебан значај имају ставови стручне јавности, ефикасност поступка, уједначена јуриспруденција и доступност правде свима под једнаким условима.

Подсећамо да су у међувремену извршене и изузетно обимне новеле ЗКП (150 чланова) које неспорно превазилазе оквири измена и допуна, те да је било целисходније донети потпуно нови закон. Према расположивим сазнањима, у току је активност посебне Радне групе Владе РС са истим задатком, па је реално очекивати нови текст закона у скороје време. Због тога, као и због ограниченог простора и разлога целисходности, предмет наше пажње су новеле кривичног материјалног права, док ћемо измене кривично-процесног законодавства (ЗКП) размотрити у наредном периоду.

Мишљења смо да су поред нормативноправног оквира у овој области пре свега потребни подршка заједнице, функционални државни органи, едукована лица за примену закона (судије, тужиоци, полицајци) и др. Свакако, интегрални део овог процеса је и раније започета реформа правосуђа, пре свега судова, у смислу модернизације, ефикасности и релаксираних процедура.

Измене и допуне Кривичног законика

Према *Закону о изменама и допунама Кривичног законика* (Службени гласник РС, бр. 72/09) и *Закону о изменама и допунама Кривичног законика* (Сл. гласник РС, бр. 111/09) извршене су новеле у општем и посебном делу актуелног материјалног права. У наставку ћемо хронолошки навести најважније измене и допуне које су од значаја за рад МУП РС и поступање припадника полиције у сузбијању криминалитета.

Даље следи кратак осврт на нове инкриминације у КЗ РС, указивање на повишење казни код појединих кривичних дела, термилошко и језичко усаглашавање са одредбама *Устава РС* и нових закона.

Измене и допуне – Општи део

У Општем делу КЗ РС извршене су, по нашем мишљењу, значајне новеле, посебно у значењу појединих појмова и правних института. У наставку наводимо најважније измене и допуне, од којих су неке посебно означене.

Према *Закону о изменама и допунама КЗ РС* (у даљем тексту ЗИД) **субјект кривичног дела** је проширен новом формулацијом чл. 12 КЗ, па је предвиђена одговорност *правних лица* за крив. дела посебним законом.¹ Поред осталог, ова чињеница је од значаја за полицијске службенике приликом правне квалификације одређеног дела и уподобљавања са фактичким стањем.

Дело малог значаја је екстензивно дато и предвиђа се искључење постојања кривичног дела тамо где је прописана казна затвора до пет година или новчана казна.

Даље је дата нова правна квалификација појма који се означава као *привидни реални стицај кривичних дела*, а односи се на продужено кривично дело (из чл. 61 КЗ).

Предвиђена је „кућна“ *казна затвора* за осуду до једне године и уз коришћење посебне сигурносне нарукнице, па то напомињемо због потенцијалних безбедносних изазова и опреза полиције (ПС).

У ЗИД су даље дате новеле (допуне) за *условни отпуст*, и на исти начин је урађено у делу који се односи на *рад у јавном интересу*.

Даље је одредбама ЗИД регулисано **одузимање возачке дозволе**, које се може изрећи као главна казна за кривична дела за која је прописана казна затвора до две године или новчана казна.

Следе новеле у погледу *ублажавања казне* и измене актуелног чл. 57 КЗ, као и када је у питању *условна осуда* (чл. 66, ст.1 КЗ).

Према ЗИД усвојене су новеле које се односе на мере безбедности – појам и врсте, па су уведене као **нове мере безбедности** „*Забрана приближавања и комуникације са оштећеним*“ (чл. 89а) и „*Забрана присуства одређеној спорској приредби*“ (чл. 89б). Прва од наведених нових мера од посебног је значаја за рад линије рада УКП (ОКП), а друга од изузетне важности за УП (ОП) и територијалну полицију (ПС-ПИ).

Даље следе новеле у погледу мере безбедности (чл. 87, ст. 1-2) под називом *одузимање предмета*, па се даје шири контекст појму *corpora delicti* и не задире у права трећих лица.

Извршене су и одређене измене у вези са посебном кривичноправном мером **одузимање имовинске користи** (чл. 92, ст. 1-2), којима је регулисано да се учинилац може обавезати да, ако одузимање није могуће, преда у замену другу имовинску корист. Наведена корист мора бити еквивалентна вредности имовине прибављене извршењем кривичног дела или проистекле из кривичног дела, или да плати новчани износ који одговара прибављеној имовинској користи. У вези са овим треба посебно истаћи

¹ *Оп. цит.*, у нап. 1 и 2.

да је 2008. године донет посебан закон о одузимању имовинске користи проистекле из кривичног дела, о чему ће касније бити више речи. У пракси полицијског рада у сузбијању организованог криминала ова мера је од пресудне важности јер директно сасеца имовински мотив као темељни елемент у оквиру *modusa operandi* најтежих кривичних дела. Посебну улогу у имплементацији ове мере има новоформирана Јединица за финансијске истраге (ЈФИ) УКП МУП РС, као једна од најелитнијих јединица српске полиције.²

Следе новеле које се односе на **давање података из КЕ**, и то по начелу персоналитета (на лични захтев, без ограничења), док се подаци о брисаној осуди не могу дати никоме. Мишљења смо да се овим решењем допунски штите веома осетљива људска права и афирмише значајна управна функција полиције.

Измене и допуне – Поједина кривична дела

Према новелама ЗИД које се односе на **тешко убиство**, побољшана је правна квалификација и предвиђена боља кривичноправна заштита лица за примену закона (*law enforcement man*): судија, јавних тужилаца, заменика ЈТ и полицајаца у вези са вршењем службене дужности. Према новој одредби чл. 112, ст. 3 КЗ по први пут су посебно заштићене и *поједине категорије професија* и, с тим у вези, лица носиоци занимања и дужности, као што су: новинари, лекари (здравствени радници), наставници, службеници јавног превоза, лица којна пружају правну и стручну помоћ.

Даље је новелирана **тешка телесна повреда** (ТТП) и предвиђен квалификовани облик у односу на посебно осетљиве категорије жртава, као што су малолетници, бремените жене или *лица која обављају послове од јавног значаја*.

У делу ЗИД у којем се правно третира **отмица** додат је нови тежи облик (ст. 5) за кривично дело које изврши *организована криминална група*, која је сад и подробније дефинисана у новом ставу чл. 112 КЗ РС. У оквиру исте одредбе даље је дефинисана и „редовна“ *група* коју чине лица која врше кривична дела која не припадају претходној категорији.³ Редифиниција појмова групе, организоване криминалне групе и осталих у вези са тим заснива се на томе да је Република Србија (СРЈ, СЦГ) прихватила,

² Више о томе: Сајт МУП РС, Дирекција полиције – Управа криминалистичке полиције, Београд, 2011. година (www.mup.gov.rs).

³ Под организованом криминалном групом сматра се „група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи или ради остваривања и задржавања утицаја на привредне или друге важне државне структуре.“

Под појмом група сматра се „најмање три лица повезаних ради трајног или повремениг вршења кривичних дела, која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру.“

потписала и ратификовала бројне међународне документе. У конкретном случају у питању је позната *Конвенција УН против транснационалног организованог криминала (Palermo Convention)*, на основу које је наша земља преузела обавезу да изврши хармонизацију кривичноправних норми и друге обавезе (*Службени лист СРЈ*, бр. 06/01 – Међународни уговори).

У делу ЗИД којим је регулисана **принуда** извршене су исте измене као и код претходног кривичног дела.

Према новелама ЗИД, **насиље у породици** је као веома осетљиво кривично дело знатно другачије третирано, па у новој одредби чл. 112 КЗ преовлађује екстензивни приступ у одређењу законских појмова (нпр. чланови породице) у циљу адекватне заштите (*victimina*). *Per se* то ће омогућити лакше доказивање у поступку, а посебно слободнији приступ жртве и потенцијални исказ оштећеног.⁴ Међутим, породица као категорија у овом смислу није само „приватна“ ствар појединаца већ, пре свега, универзална вредност која ужива посебну правну (међународну, уставну и др.) и фактичку заштиту.

Тешка крађа је новелирана у погледу појмова „групе“ и „организоване групе“ на идентичан начин као отмица, као и дати квалификовани облици. На сродан начин је поступљено у одредбама ЗИД у којима се третирају **разбојничка крађа** и **разбојништво**, са посебним акцентом на последице (ТТП, велика вредност, група, организована група).

Даље следи новела у делу којим је регулисана **изнуда**, на идентичан начин као код кривичног дела отмице.

У новелама је **прикривање** као кривично дело донекле проширено у смислу радње извршења и лица које захтева, парафразирамо, накнаду за повраћај ствари прибављене кривичним делом.⁵

Прање новца је проширено са још два нова облика – према имовини која је прибављена извршењем кривичног дела и за дело извршено у групи, пре свега у циљу усклађивања норми унутрашњег права са преузетим међународним обавезама.⁶

У области привредног криминалитета даље следе новеле које се одnose на **несавестан рад у привредном пословању** у погледу власничких делова, као и у случају **злоупотребе овлашћења у привреди**, где су додатна намера прибављања противправне имовинске користи за предузетника и нови тежи облик према износу (преко 15 милиона дин.).

⁴ У пракси рада МУП РС (УП) и посебно ПУ за град Београд – УП (ОЈРМ, ОП) и ПС (ПИ) евидентне су тешкоће у погледу терета доказивања ове категорије кривичних дела јер су оштећени по правилу изложени стигматизацији средине, чак и отвореним притисцима да одустану од пријаве и процесуирања насилника.

⁵ У пракси рада МУП РС (УКП) и ПУ за град Београд (УКП, ОКП) евидентиран је нови *modus operandi*, па је препоручено да се он угради у новеле КЗ јер је *pravni interegnum* омогућавао осумњиченим да избегну одговорност и тако дискриминисао оштећена лица.

⁶ Више о томе: *Закон о спречавању прања новца и финансирању тероризма*, *Сл. гласник РС*, бр. 20/09, 72/09 и 91/10.

Даље је новелирана одредба којом се третира **неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога**, где је држање дроге изостављено као радња кривичног дела и предвиђено као ново кривично дело (чл. 246а). Измењени су и други, трећи и четврти облик истог дела (узгајање, група и организована криминална група), па су, сагласно томе, предвиђене и строжије казне. Даље је извршена новела која се односи на **омогућавање уживања опојних дрога** и додат је нови тежи облик ако је услед извршења дела наступила смрт неког лица. Предвиђена је и посебна одредба о некажњавању здравственог радника који у оквиру пружања медицинске помоћи омогућава употребу опојних дрога.

Изазивање опште опасности као кривично дело је допуњено тежим обликом – ако је дело учињено употребом ватреног оружја.

Извршене су новеле у области рачунарског криминалитета у делу који се односи на **оштећење рачунарских података и програма**. Изменом чл. 112, ст. 17 КЗ дата је нова дефиниција појма рачунарски податак према којој је рачунарски податак „свако представљање чињеница, информација или концепта у облику који је подесан за њихову обраду у рачунарском систему, укључујући и одговарајући програм на основу кога рачунарски систем обавља своју функцију.“ **Рачунарска саботажа** је промењена у том смислу да је према чл. 112, ст. 33 појам рачунара одређен шире („сваки електронски уређај који на основу програма аутоматски обрађује и размењује податке“).⁷ Извршене новеле су од изузетног значаја за успешан рад специјализованих линија за материју ВТК – судског одељења, ЈТ и полиције (МУП УКП, СБПОК – Одељење за ВТК).

Тероризам је допуњен и додати су нови облици радње кривичног дела – узимање талаца и самовољно лишавање слободе. Поменуто решење комплементарно је одредбама *Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела* (Сл. гласник РС, бр. 42/02 – основни текст и новеле (последње бр. 72/09)).

Према одредби ЗИД, **спречавање службеног лица у вршењу службене радње** је новелирано тако што су код трећег облика дела брисане речи „судији или јавном тужиоцу при вршењу њихове судијске односно тужилачке дужности“, а додат је нов облик дела који постоји ако учинилац службеном лицу нанесе ТТП. Подсећамо да је исто кривично дело раније било систематизовано у оквиру чл. 24 *Закона о јавном реду и миру*, па је након новела измештено (враћено) у изворно кривично законодавство.

Следе важне новеле које се односе на **злочиначко удруживање**, а актуелне одредбе су значајно појачане како семантички (терминолошки), тако и садржински. У циљу хармонизације норми са одредбама ратифико-

⁷ Више о томе: *Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против ВТК*, Сл. гласник РС, бр. 61/05 и 104/09.

ваних међународних докумената и усвојених закона, прецизиране су одредбе око појмова организације („обичне“) криминалне групе и организоване криминалне групе, припадништва групама и улоге организатора, тежих казни (временски), квалификованих облика и др. Даље су одређени и остали правни институти као што су добровољни одустанак, откривање и спречавање дела и др.

Систематизовано је и **неовлашћено држање оружја и експлозивних материја** које је раније било предвиђено у чл. 33 *Закона о оружју и муницији РС*. Мишљења смо да са становишта појединачних решења нема значајнијих новела и суштина измена је да се кривично дело измести у матично (кривично) законодавство, пре свега ради прегледније правне регулативе. Напомињемо да је у изради и текст новог *Закона о оружју и муницији* (ЗООМ), па се очекује да радни текст буде на јавној расправи и у даљој процедури.

Злоупотреба службеног положаја је новелирана у смислу да учинилац кривичног дела може бити и одговорно лице, те је тако извршена хармонизација са новим *Законом о одговорности правних лица за кривична дела* (Сл. гласник РС, бр. 97/08).

Послуга је новелирана у погледу предмета кривичног дела који поред покретних могу бити и непокретне ствари.

Важно кривично дело под називом **противзаконито посредовање** је променило назив у „Трговина утицајем“ и извршене су одређене текстуалне измене, пре свега у функцији даљег сузбијања корупције. Анализом усвојених решења закључујемо да су у питању познати модалитети корупције из полицијске и судске праксе, као што су: директно подмићивање (ст. 1) и по правилу непосредно, затим индиректно (ст. 2) које је углавном посредно, „комбиновано“ (ст. 3) и остали модуси. У ст. 6 предвиђа се да извршилац може бити и страном службено лице. Даље следи новела која се односи на **давање мита** које може бити учињено и другом лицу, али у намери да службено лице изврши неку од радњи карактеристичних за постојање овог кривичног дела.

Према одредби ЗИД, **трговина људима** је новелирана на идентичан начин као и кривично дело отмице.

Нове инкриминације у Кривичном законик

Према *Закону о изменама и допунама КЗ* (ЗИД) усвојене су и одређене нове инкриминације у КЗ Републике Србије јер је било неопходно да се правно артикулишу модалитети неких нових појавних облика криминалитета. Било је потребно омогућити бољу правну заштиту објеката и вредности, нарочито оних који до сада нису били предмет адекватне пажње у заједници.

Због просторних и других ограничења наводимо само називе нових инкриминација и то:

- Навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама (чл. 185а);
- Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу (чл. 185б);
- Превара у осигурању (чл. 208а);
- Градња без грађевинске дозволе (чл. 219а);
- Прикључење објекта који је изграђен без грађевинске дозволе (чл. 219б);
- Неовлашћено изношење културног добра у иностранство (чл. 221а);
- Неуплаћивање пореза по одбитку (чл. 229а);
- Прављење, набављање и давање другом средстава за извршење кривичних дела против безбедности рачунарских података (чл. 304а);
- Недозвољено јавно коментарисање судских поступака (чл. 336а);
- Ометање правде (чл. 336б);
- Насилничко понашање на спортској приредби (чл. 344а) – ЗИД КЗ РС од 29. 12. 2009. измењено у „Насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу“;
- Неовлашћено извођење археолошких радова (чл. 353а);
- Ненаменско коришћење буџетских средстава (чл. 362а);
- Кршење санкција уведених од стране међународних организација (чл. 384а), и
- Угрожавање лица под међународноправном заштитом (чл. 390а).

Додајемо да су поједине од наведених инкриминација преузете из споредног кривичног законодавства у циљу боље правне систематике, даље „кодификације“ и хармонизације унутрашњих норми са правом ЕУ.

Да рекапитулирамо, одредбама *Закона о изменама и допунама КЗ извршене су значајне и реалативно обимне измене Кривичног законика Републике Србије*. Велики број ових измена односи се на материју посебног дела *Кривичног законика*.

По нашем мишљењу, најважније измене и допуне КЗ РС односе се на:

- *бића кривичних дела*, која су код појединих дела измењена;
- *нове инкриминације* које су унете у КЗ тако што су преузете из споредног кривичног законодавства (нпр. из *Закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, Закона о пореском поступку и пореској администрацији, Закона о планирању и изградњи* и др.), док су *укинуте* поједине „старе“ инкриминације;
- *повишене казне* код извесног броја кривичних дела, и
- *терминологијско и језичко усаглашавање* у КЗ сходно терминологији *Устава РС* и нових закона, с обзиром да је престала да постоји Државна заједница Србија и Црна Гора (нпр. „Србија“ уместо „СЦГ“ и др.).⁸

⁸ Више о томе: Ђорђевић, М., Ђорђевић, Ђ., (2009). *Кривично право са основама привредно-реститивног и прекршајног права*, ProIuris (додатак петом издању), Београд.

Закон о одговорности правних лица за кривична дела

Одговорност правних лица за кривична дела

Као што је познато, у нашем кривичноправном законодавству до сада није било предвиђена одговорност правних лица за кривична дела, већ само одговорност категорије физичких лица. У погледу других кажњивих дела у нашем правном систему установљена је казнена одговорност правних лица за привредне преступе и прекршаје.

Новим *Законом о одговорности правних лица за кривична дела*, из октобра 2008. године, уведен је нови облик одговорности правних лица (*Сл. гласник РС*, бр. 97/08). Према условима који су наведени у *Закону* правна лица одговарају за кривична дела која су прописана одредбама *Кривичног законика* и других закона. Предвиђено је изузимање од одговорности групе правних лица, као што су: Република Србија, аутономна покрајина, локална самоуправа, односно државни органи, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе. Друга правна лица којима је законом поверено вршење јавних овлашћења генерално су одговорана, али се изузимају уколико су у питању дела учињена у вршењу јавних овлашћења.

У погледу категорије правних лица кривичноправно су одговорна домаћа и страна **правна лица**. Одговорност домаћих правних лица је чак додатно пооштрена и постоји без обзира на то да ли је кривично дело учињено на територији Републике Србије, или пак у иностранству. У случају страног правног лица генерално је предвиђена одговорност за кривично дело учињено на територији Србије, али и ако је учињено у иностранству на штету Републике, нашег држављанина или домаћег правног лица.⁹

Услови одговорности

Предвиђено је да кривична одговорност правног лица постоји углавном у два случаја, а пре свега зависно од извршиоца (одговорног и физичког лица) и других елемената.

1. Кривична одговорност правног лица постоји у случају да је:
 - кривично дело учињено од стране **одговорног лица** у том правном лицу и у оквиру његових послова, односно овлашћења и
 - да је одговорно лице учинило дело у намери да за правно лице оствари корист.
2. Кривична одговорност правног лица постоји у случају да је:
 - кривично дело учињено од стране физичког лица које делује под надзором и контролом одговорног лица у том правном лицу;
 - невршење надзора и контроле од стране одговорног лица омогућило извршење кривичног дела, и
 - кривично дело учињено у корист правног лица.

⁹ *Оп. цит.*, у нап. 13, стр. 319-323.

Дакле, кривична одговорност правног лица је тако конципирана и заснива се на (субјективној) кривици одговорног лица које је учинило кривично дело (Илић, 2007:213). Другим речима, за одговорност правног лица је потребно да је одговорно лице *скривљено поступало*, и то да је: 1. у време извршења дела било урачунљиво; 2. поступало са умишљајем или из нехата, и 3. имало свест о забрањености дела (Врховшек, 2010:21).

Кривичне санкције

Према одредбама *Закона о одговорности правних лица за кривична дела* предвиђене су конкретне кривичне санкције за правна лица која одговарају за наведена дела (Ђорђевић, Ђ., 2008:166). Предвиђене су три врсте кривичних санкција: казне, условна осуда и мере безбедности.

Казне које се предвиђају за правна лица су новчана казна и престанак правног лица. *Новчана казна* је у погледу висине у сразмери са врстом и висином казне прописане за физичко лице, за кривично дело које је у питању. Минимум новчане казне за правно лице је 100.000 динара, а максимум (за најтеже кривично дело) 20.000.000 динара. *Престанак правног лица* је казна која се може изрећи само ако је делатност правног лица, у целини или у знатној мери, била у функцији извршења кривичног дела. Извршење казне спроводи се путем ликвидације, стечаја или престанка правног лица на други начин.

Као основи за *ослобађање од казне* по *Закону* наводе се познати разлози на страни извршиоца и то:

- откривање и пријављивање кривичног дела од стране правног лица пре сазнања да је покренут кривични поступак и
- добровољно и без одлагања отклањање штетне последице учињеног кривичног дела, или добровољно и без одлагања враћање кривичним делом стечене имовинске користи (Ђорђевић, М., Ђорђевић, Ђ., 2010:134-135).

Условна осуда правном лицу може се изрећи у случају да је суд за учињено кривично дело утврдио новчану казну до 5.000.000 динара, док време проверавања може бити рок од једне до три године. *Опозив условне осуде* следи у случају да у времену кушње (лат. *probatio*) дође до одговорности правног лица за ново кривично дело (или више кривичних дела), за које дело му суд изрекне новчану казну од 5.000.000 динара или вишу казну.

Мере безбедности за правна лица према *Закону* су следеће:

- забрана обављања одређених регистрованих делатности или послова;
- одузимање предмета, и
- јавно објављивање пресуде (Ibid.).

Остала питања у вези са одговорношћу правних лица

Закон о одговорности правних лица за кривична дела садржи и одредбе о другим питањима, пре свега о оним која су у вези са одговорношћу правних лица за кривична дела.¹⁰

Као изузетно важни правни институти и остала питања помињу се:

- правне последице осуде;
- рехабилитација;
- давање података из КЕ;
- застарелост и др.

У тексту актуелног *Закон* посебно су предвиђене одредбе о поступку против правних лица због њихове одговорности за кривична дела. Међутим, у погледу осталих питања у вези са одговорношћу која нису посебно регулисана овим *Законом*, установљена је *сходна примена* одредаба општег дела КЗ и одговарајућих одредаба ЗКП (Ђорђевић, Ђ., 2010:245).

Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела

У развијеном делу међународне заједнице општеприхваћени правни принцип је да „*нико не може задржати противправно стечену имовинску корист*“. Како би се ово начело и код нас испоштовало слично као у осталим земљама у транзицији, крајем 2008. године донет је *Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела* (Сл. гласник РС, бр. 97/08). Поменути *Закон* је у првом реду предвиђен као ударна песница у борби против организованог криминалитета и његових носилаца, јер се његовом доследном применом значајно може смањити потенцијал „хоботнице“ (мафије) и у великој мери заштити национални интерес.

Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела одређени су услови за одузимање и управљање том имовином, прописана су правила поступка и одређени органи надлежни за његово спровођење.

Имовина која се одузима

Предмет одузимања, сагласно *Закону* је сва она имовина која је проистекла, или за коју се претпоставља да је проистекла из одређених кривичних дела, и то из:

- организованог криминала;
- приказивања порнографског материјала или искоришћавања деце за порнографију;

¹⁰ Више о томе: Врховшек, М., (2008). *Коментар Закона о одговорности правних лица за кривична дела*, Београд.

- неовлашћене производње, држања и стављања у промет опојних дрога, и
- појединих кривичних дела против привреде, против ЈРМ, против службене дужности, против човечности и других добара заштићених међународним правом.¹¹

Имовина као појам у смислу овог *Закона* обухвата следеће категорије:

- *добра* сваке врсте која могу бити материјална или нематеријална, покретна или непокретна, процењиве или непроцењиве вредности;
- *исправе* којима се доказује право или интерес у односу на неко добро;
- *приход* или какву *другу корист* која је непосредно или посредно остварена из кривичног дела, и
- добра у која је имовина *проистекла* из претходних врста имовине претворена или са њима помешана (Врховшек, 2010:17).

Услови под којима таква имовина може да буде предмет одузимања су да је у питању:

- имовина осумњиченог, окривљеног или осуђеног лица, сведока сарадника, или пак оставиоца против кога је због смрти обустављен или није ни покренут кривични поступак и
- имовина чија је вредност у очигледној несразмери са законитим приходима поменутих категорија лица.¹²

Лица од којих се одузима имовина

Имовина која је предмет одузимања по одредбама овог *Закона* одузима се од следећих категорија лица:

- **окривљеног** (под овим појмом се у ширем смислу подразумева осумњичени, затим лице против кога се води кривични поступак – *оптуђени* и лице које је *осуђено* за неко од кривичних дела за која се може одузети имовина по одредбама овог *Закона*);
- **наследника** лица које је имовину стекло кривичним делом;
- **сведока сарадника** и његових сарадника;
- наследника лица против кога је поступак обустављен или није покренут (а у поступку против других лица је утврђено да је као саизвршилац или саучесник учинио кривично дело), и
- **трећих лица** (физичких или правних) на која је пренета имовина проистекла из кривичног дела.

Евидентно је да је законодавац заузео шири, тзв. екстензивни приступ у овој материји, јер је основни циљ заштита заједнице од деловања ма-

¹¹ *Оп. цит.*, у нап. 19, стр. 128.

¹² Више о томе: М. Врховшек, (2008). *Услови одговорности правних лица за кривична дела*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 2/08.

фијашких организованих група. Платформа законодавца је заснована на прихваћеном међународном документу и ратификованој *Конвенцији СЕ о одузимању имовине стечене кривичним делима* (Сл. гласник РС, бр. 19/09 – Међународни уговори).

Привремено и трајно одузимање имовине

Сагласно одредбама *Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела*, одузимање имовине из ове категорије (темпорално) може бити привремено или трајно.

Привремено одузимање се врши ако постоји опасност да би касније одузимање имовине проистекле из кривичног дела било отежано или онемогућено. Пре свега се мисли на свесно и намерно отуђење или сакривање предметне имовине од стране окривљених и сродних (повезаних) лица, са циљем да се избегну законске последице. У циљу спречавања располагања овом имовином од стране власника пре доношења решења о привременом одузимању, *јавни тужилац* може наредбом забранити располагање наведеном имовином и привремено одузети покретну имовину. У погледу рокова привремено одузимање може трајати најкасније до доношења одлуке о захтеву за трајно одузимање имовине. Захтев такве врсте овлашћени ЈТ може поднети после ступања оптужнице на правну снагу, а најкасније годину дана од правоснажно окончаног кривичног поступка.

Трајно одузимање следи као одлука у случају да је правоснажном пресудом утврђено да је учињено кривично дело, те да је из њега проистекла имовина која је претходно привремено одузета. Међутим, уколико није донета правоснажна пресуда којом би то било утврђено, одбацује се захтев за трајно одузимање, укида се решење о привременом одузимању и имовина враћа лицу од кога је одузета.

Остала питања у вези са одузимањем имовине

У смислу осврта на остала питања која су наведена у одредбама *Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела*, укратко ћемо само набројати она која су по нама најважнија.

Тако *Закон* садржи одредбе у којима се наводе овлашћени **органи** који су надлежни у овом поступку, као што су: јавни тужилац, суд, специјализована организациона јединица МУП Републике Србије надлежна за финансијске истрагу (ЈФИ – Јединица за финансијске истраге, МУП УКП – СБПОК) и Дирекција за управљање одузетом имовином. Надаље, у *Закону* се наводе одредбе о поступку за одузимање имовине којима је прописано да се поступак води, а у случају да тим одредбама није другачије прописано, предвиђења је *сходна примена* одредаба *Законика о кривичном поступку* (ЗКП).

Уместо закључка

Недавне измене и допуне *Кривичног законика Републике Србије* (ЗИД) имају за циљ бољу правну регулативу у кривичноправној области и хармонизацију наших прописа са нормама ЕУ и осталим прихваћеним и ратификованим међународним документима. Са истим циљем донети су и усвојени *Закон о одговорности правних лица за кривична дела* и, посебно, *Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела*.

У складу са недавним изменама и допунама ЗКП (ЗИД) и потенцијално новим текстом овог *Законика*, мишљења смо да је област казненог права у великој мери нормативно-правно заокружена. У континуитету са наведеним је и раније донети „правосудни“ сет закона којим су извршене новеле у домену правосуђа, пре свега у организацији и надлежности судова и ЈТ у Републици Србији. Такође, подсећамо да је недавно ступио на правну снагу и раније донет нови *Закон о прекршајима РС*¹³, па је потребно одређено време за примену и оцену овог прописа.

Имајући у виду кратак рок и скромна почетна искуства у имплементацији нових решења, мишљења смо да је прерано за коначну оцену о њима, као и за процену успешности органа у примени наведених прописа. Даље, сматрамо да је *de lege ferenda* потребно правно-технички и садржински приступити доношењу новог текста ЗКП (Никач, Милошевић, 2010:1-9), јер би се на тај начин целовитије уредила комплетна казнено-правна област. На крају, истичемо да само прописивање законских норми није довољно и да је потребна егзактна примена закона, на сваки случај и без изузетака, јер се само тако може обезбедити заштита друштва од свих облика недозвољеног понашања.

Литература:

1. Врховшек, М., (2008). *Коментар Закона о одговорности правних лица за кривична дела*, Београд.
2. Врховшек, М., (2008). *Услови одговорности правних лица за кривична дела*, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/08.
3. Врховшек, М., (2010). *Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела – важна карика у систему борбе против организованог криминала*, *Безбедност*, год. 52, бр. 2/2010, стр. 7-40.
4. Врховшек, М., (2010). *Правно лице као извршилац кривичног дела према Закону о одговорности правних лица за кривична дела*, *НБП – Журнал за криминалистику и право*, год. XV, бр. 1/2010, стр. 17-42.
5. Грубач, М., Илић, Г., Мајић, М., (2009). *Коментар Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима*, *Службени гласник и Правни факултет*, Београд.

¹³ Више о томе: Ђорђевић, Ђ., (2010). *Прекршајно право*, III издање, КПА, Београд.

6. Грубач, М., Васиљевић, Т., (2010). *Коментар Законика о кривичном поступку*, Једанаесто измењено и допуњено издање, Службени гласник, Београд.
7. Ђорђевић, М., Ђорђевић, Ђ., (2010). *Кривично право са основама привреднопреступног и прекршајног права*, Proiuris (шесто издање), Београд.
8. Ђорђевић, Ђ., (2010). *Прекршајно право*, треће издање, Београд.
9. Ђорђевић, Ђ., (2010). *Одговорност правних лица за кривична дела у кривичном праву Србије*, Савремене тенденције кривичне репресије као инструмент сузбијања криминалитета, Бијељина.
10. Ђорђевић, Ђ., (2008). *Одговорност правних лица у казном праву и превенција криминалитета*, Казнено законодавство и превенција криминалитета, Београд.
11. Илић, Г., (2007). *Одговорност правних лица као предмет (посебног) кривичног законодавства*, Устав Републике Србије, кривично законодавство и организација правосуђа, Златибор.
12. Милошевић, М., Кесић, Т., (2009). *Полиција у кривичном поступку*, КПА, Београд.
13. Никач, Ж., Милошевић, М., (2010). *Измене у кривичном поступку од посебног значаја за спречавање и сузбијање савремених појавних облика криминалитета*, Зборник Пројекта „Спречавање и сузбијање савремених појавних облика криминалитета“, V том, КПА, Београд.
14. Устав Републике Србије

NOVELTIES IN CRIMINAL LAW RELEVANT FOR POLICE PROCEDURE

Abstract: *This paper analyzes the novelties in criminal law matter of the Republic of Serbia, relevant to the functioning of members of the police of the Serbian Ministry of Interior; the efficiency of criminal proceedings in general, and the fight against crime.*

The issues and the reasons that guided the legislator to determine the novelties in the criminal law in Serbia were listed in the Introduction. In the first part, the author has specified the changes and amendments in the field of criminal substantive law, with an emphasis on the Criminal Code of the Republic of Serbia (general and specific part). In the second part, the author presents a brief overview of adopted Law on Corporate Liability for Criminal Offences, while in the third part he gives an overview of the new Law on Confiscation of the Proceeds of Crime.

In the final part, the emphasis was put on the importance of the novelties in order to improve the legal regulations, strengthen the reputation of the state bodies and our application for EU accession.

Keywords: *criminal law, novelties in the Criminal Code, the police, Serbia and the EU.*